

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

GENEZA STATALITĂȚII UCRAINENE (4)

Nașterea naționalismului ultra-xenofob ucrainean

Prof. Dr. Tiberiu TUDOR

1. Preliminariile conflictului ucraineano-polon

Originea naționalismului xenofob ucrainean nu se află în teritoriul actualului război ruso-ucrainean, ci în colțul opus, de nord-vest, al Ucrainei de azi, și nu își are motivația istorică în conflictul ucraineano-rus, ci în conflictul ucraineano-polon.

După înfrângerea Puterilor Centrale și dezintegrarea Imperiului Austro-Ungar, în noiembrie 1918, ucrainenii au înființat o Republică (Populară a Ucrainei Occidentale) la Lwov, pentru controlul Galiției de Est și Nordului Bucovinei. Galiția de Est era un teritoriu conlocuit de ruteni cu polonezi și evrei și disputat cu polonezii. Centrele urbane, precum Lwovul, erau locuite covârșitor de polonezi și evrei, dar la Lwov erau încartiruite două regimente ucrainene sub protecția arhiducelui Wilhelm de Austria, un disident Habsburgic („prințul roșu”), entuziast pro-ucrainean. Luptele de stradă de la Lwov, au fost declanșate de aceste regimente, la 1 noiembrie, prin ocuparea instituțiilor și arborarea drapelului ucrainean. Pe 11 noiembrie Polonia și-a proclamat independența și a trimis trupe regulate la Lwov, după care luptele de gherilă urbană au degenerat în războiul polono-ucrainean (noiembrie 1918 – martie 1919), câștigat de polonezi. La 22 ianuarie 1919 RPUO a fuzionat cu Republica Populară (Naționalistă) Ucraineană și, în aprilie 1920, ucrainenii s-au aliat cu foștii adversari, polonezii, care erau în război cu sovieticii.

Războiul polono-sovietic a durat doi ani (februarie 1919-martie 1921), timp în care Aliații au transmis părților beligerante propuneri de încheiere a ostilităților și fixare a granițelor pe o linie „etnic rezonabilă”. Cea mai cunoscută dintre acestea a fost linia propusă de către ministrul de Externe britanic, lordul Curzon. În vestul Liniei Curzon polonezii formau o masă compactă, iar în estul ei (Galiția de Est) ucrainenii, polonezii și evreii formau un mozaic imposibil de separat teritorial. Atât polonezii cât și sovieticii au refuzat Linia Curzon, continuând războiul și trecând teritoriile, printre care și Galiția de Est, dintr-o mână într-alta. După o ofensivă polono-ucraineană spre est, trupele sovietice au ocupat Lwovul, apoi Kievul, guvernul efemerei RPU s-a refugiat în Polonia, sovieticii au ajuns la porțile Varșoviei. A urmat „miracolul de pe Vistula” și contraofensiva Pilsudski, recucerirea Kievului, a Lwovului, armistițiul cerut de sovietici și Pacea de la Riga.

Sunt notabile aprecierile mareșalului Pilsudski în acest context: „Tot ce putem obține în partea de vest depinde de Antanta - de măsura în care aceasta ar putea dori să constrângă Germania”, în timp ce în est „există uși care se deschid și se închid, și depinde de cine le forțează deschiderea și cât de departe.”

Continuarea luptelor, în pofida presiunii Aliaților pentru încetarea lor, a depășit cu mult simpla dispută teritorială. Ea a avut, de fapt, ample motivații strategice și ideologice. Pe de o parte tandemul Lenin-Troțki urmărea joncțiunea în vederea extinderii „revoluției mondiale” - cu socialiștii și comuniștii germani care formaseră deja, în 1918, **Republica Sovietelor (Sfaturilor-Răterepublik)**. Pe de alta, Pilsudski urmărea blocarea velicorusismului și a bolșevismului în ascensiune, prin proiectul său Intermarium, care viza crearea unei uniuni statale multinaționale de la Baltica la Marea Neagră.

Prin Tratatul de Pace de la Riga din 18 martie 1921, care a încheiat războiul polono-sovietic, granița de est a Poloniei, renăscute după Primul Război Mondial, a fost împinsă spre est în medie cu 250 kilometri față de linia Curzon. Aliații au acceptat, în 1923, această graniță între Polonia și URSS, prin care, pe de o parte peste un milion de polonezi rămâneau în RSS Ucraineană și, pe de alta, Galiția de Est, Lwovul, cu o largă populație ucraineană (și evreiască, desigur) a rămas la polonezi. Volînia a fost împărțită între sovietici și polonezi.

2. Masacrele din Volînia și Galiția. Nașterea Banderismului

Galiția și Volînia pot fi considerate ținuturi de obârșie a ucrainenilor (rutenii), care trăiau în ele într-un mozaic etnic inextricabil cu polonezii și evreii, mai întâi sub dominația polono-lituaniană, pe urmă sub cea Habsburgică. De acolo a avut loc coborârea lor treptată spre sud, atât în nordul Novorossiei cât și în Bucovina și Basarabia.

Între cele două războaie mondiale, guvernul polonez a încercat să schimbe compoziția etnică a acestor regiuni, printr-o colonizare masivă cu polonezi, suprimarea învățământului în limba ucraineană, trecerea forțată a bisericilor ucrainene la ritul romano-catolic sau chiar distrugerea lor.

Cetatea Cavalerilor

Cartea Mea, e și a Tal ISSN 2734-6889; ISSN_L 2734-6889

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

În 1929 s-a constituit la Viena Organizația Naționaliștilor Ucraineni (site-ul actual al OUN este: <https://oun.org.ua/>). În februarie 1941 Stepan Bandera a devenit liderul aripii radicale a OUN, cunoscută ca OUN-Bandera. Notorietatea lui se datora participării la asasinarea ministrului de interne polonez (1934), în urma căreia Bandera a fost condamnat la moarte, pedeapsă comutată în detenție pe viață. A fost eliberat din închisoare în septembrie 1939, la invadarea Poloniei de către germani. La 30 iunie 1941, o săptămână după declanșarea operațiunii „Barbarossa”, OUN-Bandera a proclamat, la Lwov, înființarea unui stat ucrainean independent. Cu toate că punctele 3 și 4 ale Proclamației prevedeau „colaborarea strânsă cu Marea Germanie Național-Socialistă” [1], germanii, care la data aceea înaintau vertiginos, nu aveau nevoie de o Ucraină independentă, au respins proclamația și, după refuzul lui Bandera de a o anula, la 5 iulie l-au arestat pe și l-au trimis la Berlin. În ianuarie 1942 a fost transferat în lagărul de concentrare Sachsenhausen, într-un regim de detenție lejer, corespunzător prizonierilor speciali, inclusiv vizite ale soției care îi facilitau controlul OUN-B.

În octombrie 1942 OUN-Bandera a format, în Volînia, Armata Insurecțională Ucraineană (UPA), care, în 1943, a declanșat masacrele din Volînia și Galiția [2], ([3], pp. 165-172), teritorii care ieșeau treptat de sub ocupația germană, cu scopul declarat al epurării etnice a polonezilor din aceste regiuni. OUN-Bandera considera că „nemții și rușii vin și pleacă, dar polonezii trebuie eliminați de pe «pământurile ucrainene», cu forța”. Masacrarea s-a făcut cu arme albe, cuțite, topoare, seceri, furci, fierăstraie. După masacre, satele poloneze erau incendiate. Un preot romano-catolic a fost tăiat în două cu fierăstraul, alți doi răstigniți. Ferocitatea este similară cu cea a masacrelor hortiste din 1940 de la Ip și Treznea: în Volînia femei gravide au fost ucise cu cuțitul înfipt în abdomen; la Ip un dement maghiar hortist a scos copilul din pânțele mamei cu baioneta. Termenul de naționalism ultra-xenofob rămâne încă palid pentru definirea unei ideologii care stă la baza unei astfel de demențe colective. Istoricul american Tymothy Snyder, cea mai citată sursă pentru această perioadă, folosește sintagma ”o formă totalitară de naționalism integral” ([3], p.168). Numai în intervalul de vârf al acestor acțiuni, din iulie 1943, au fost masacrate peste 150 de sate poloneze. Culorile drapelului UPA și siglei OUN-B: roșu și negru– sânge și moarte.

Bandera nu a participat direct la aceste masacre. El a fost, însă, ideologul de necontestat al epurării polonezilor din Volînia și Galiția prin exterminare. Caracterizarea lui Bandera ca nazist este superficială. El este liderul ideologic și idolul naționalismului ultra-xenofob ucrainean, care își are propriile rădăcini. În 1945 germanii l-au readus în Ucraina, unde a pus bazele mișcării de partizani antisovietice și împotriva comuniștilor polonezi. OUN-B a considerat că el trebuie să conducă protejat, din afara granițelor, mișcarea de rezistență. A fost asasinat la München, în 1959, de KGB la ordinul direct al lui Hrușciov. În ianuarie 2010, președintele Victor Iușcenko i-a acordat titlul de erou al Ucrainei [4]. Memoriale ale lui Bandera există pe tot teritoriul Galiției de Est. În cele trei orașe principale galițiene,

Lwov, Ternopil, Ivano-Frankivsk i-au fost ridicate monumente (slide 1). Ziua lui de naștere este aniversată în fiecare an prin marșuri cu torțe.

3. Depolonizarea RSS Ucrainene de către Stalin și Hrușciov

După Al Doilea Război Mondial, conform înțelegerilor Stalin-Roosevelt-Churchill de la Ialta și Teheran, reconfirmate la Potsdam, granița sovieto-poloneză a fost stabilită aproximativ pe linia Curzon, estul Galiției și Volîniei intrând de data aceasta în componența RSS

Cutul lui Stepan Bandera în Ucraina de Est

Drapelul UPA

Monumentul din Lwov

Monumentul din Ternopil

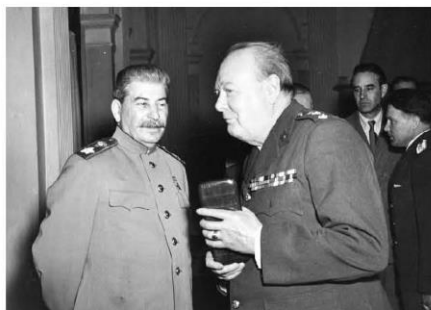
Sigla OUN

Monumentul din Ivano-Frankivsk

Ucrainene. Churchill a acordat o atenție deosebită trasării granițelor Poloniei post-belice [5]. Când, la Iași, a încercat să le păstreze mai aproape de linia Tratatului de la Riga din 1921 (cu Lwovul la Polonia), Stalin a replicat: „Vreți să îi spun poporului rus că sunt mai puțin rus decât Lordul Curzon?”. În cursul

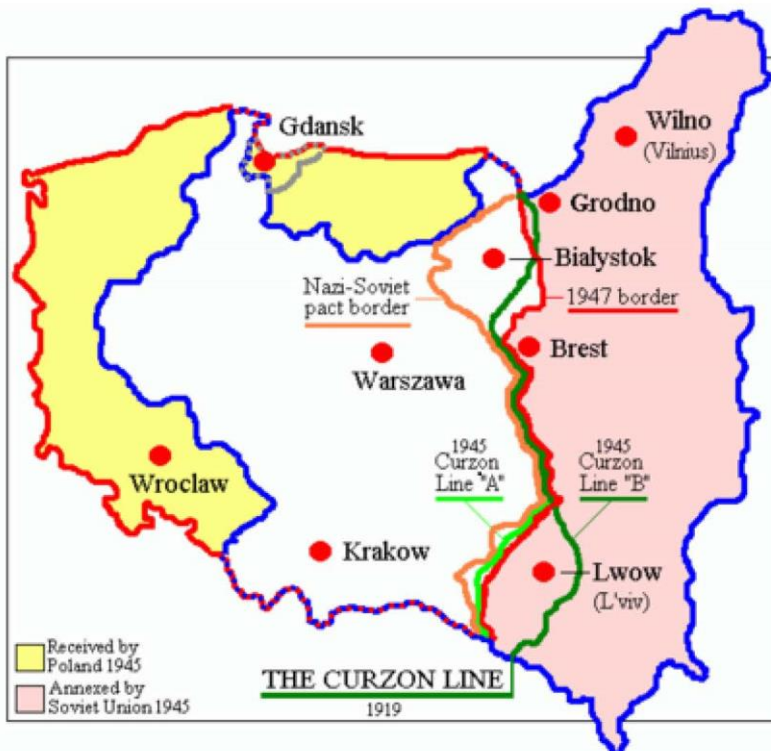
Politica celor trei bețe de chibrit

Doi buni prieteni
 Moscova, 9 oct. 1944

Yalta, 4-11 februarie 1945

Schimbul de teritorii și populații
 după Acordul de la Potsdam (1945)

Pentru conformitate – T.Tudor

unei discuții cu Stalin, Churchill a tranșat problema poloneză (în aceeași manieră cu „acordul de procentaj”) cu modelul celor trei bețe de chibrit: a luat chibritul din dreapta și l-a trecut, peste cel central, în stânga. Polonia ceda Uniunii Sovietice Galiția de Est și Volînia, până la linia Curzon, și primea în compensație teritorii interbelice ale Germaniei învinse, până la linia Oder-Neisse (*slide 2*). Strămutarea corespunzătoare a populațiilor a fost hotărâtă la Conferința de la Potsdam.

Ceea ce nu au reușit banderiștii prin exterminare, au realizat sovieticii prin strămutare. Începută în perioada ocupației sovietice a estului Poloniei din septembrie 1939 – iunie 1941, politica sovietică oficială de depolonizare a RSS Ucrainene, a constat în strămutarea a peste un milion de polonezi din Galiția și Volînia de est în Polonia sovietică. Un prim val (1945-1946) a fost ordonat de către Stalin, dar semnat de către Hrușciiov (prim-secretar al PC Ucrainean din 1938 până în 1949); un al doilea val (1955-1959) a fost ordonat de către Hrușciiov (de data aceasta ca prim-secretar al PCUS). Teritoriul Galiției de Est (Lwov, Ternopil, Ivano-Frankivsk), astfel purificat etnic, va deveni peste ani fieful neo-banerismului ucrainean și va influența decisiv, începând cu Revoluția Portocalie din 2004, orientarea Ucrainei de Est spre confruntare cu Federația Rusă.

Strămutarea germanilor dincolo de linia Oder-Neisse a fost mult mai amplă.

„Dacă nu citești ziarele ești neinformați,
 dacă le citești ești dezinformați” (Mark Twain)

4. Dificultățile reconcilierii polono-ucrainene.

Judecând după informațiile zilnice ale mass-mediei din România am rămâne cu impresia că relațiile polono-ucrainene sunt impecabile (tot așa după cum publicul care ascultă zilnic informații

despre susținerea conducerii României, până în pânzele albe, pentru Kiev poate rămâne cu impresia subliminală că Teritoriile Românești Ocupate ar fi în Federația Rusă și nu în Republica Ucraina).

Polonia a fost, până de curând cel mai vocal susținător al Kievului. Acest aspect se leagă nu de o dragoste polono-ucraineană, ci de dorința Varșoviei de a apărea ca principal jucător politic est-european, într-o reactualizare a marelui proiect Intermarium al lui Pilsudski. Numai că Washingtonul are—și a implementat—propriul proiect Intermarium (pe teritoriul nostru urmând să fie constituită, spre extazul unora, cea mai mare bază militară NATO, de facto USA, din Europa).

Masacrele din Galiția și Volînia au lăsat urme adânci în mentalul colectiv polonez și în cel ucrainean. După largi dezbateri publice, în 2015 (în timpul mandatului prezidențial al lui Petro Poroșenko), Rada Supremă de la Kiev a adoptat o lege prin care glorifică OUN și UPA. În replică, Seimul (Parlamentul) polonez, a dat o rezoluție prin care acuză OUN și UPA de epurare etnică, iar în 2016 a instituit ziua de 16 iulie ca Zi Națională de Comemorare a Victimelor Genocidului naționaliștilor ucraineni asupra populației civile a celei de-a doua Republici Poloneze.

La comemorarea a 75 de ani de la masacre (2018) președintele Poloniei, Andrzej Duda, depunând o coroană de flori în lanul de grâu care acoperă locul, acum în Ucraina, unde a fost unul dintre

Două fețe ale unui titlu de Erou al Ucrainei

Marșuri cu torțe de ziua de naștere a lui Bandera, în Ucraina de Est

Președintele Poloniei Andrzej Duda depune o coroană de flori la locul unuia dintre fostele sate poloneze masacrate și arse de banderiști, aflate acum în Ucraina de Est

Pentru conformitate – T.Tudor

3

satele poloneze (Kolonia Pokuta) masacrate și incendiate de către ucrainenii UPA (*slide 3*) a spus: „Fiecare polonez ucis și ars aflat în acest pământ trebuie să-și recapete numele și prenumele.”[6], Oficialități poloneze s-au exprimat: „E greu de admis ca Ucraina să se alăture UE fără să permită deshumări la locurile unde au avut loc masacrele.”[7]

În ianuarie 2023, când parlamentul de la Kiev l-a omagiat pe Bandera, premierul polonez, Mateusz Morawiecki și-a exprimat dezavuarea: “a avut loc un genocid în care între 100.000 și 200.000 de polonezi au murit în mâinile naționaliștilor ucraineni în zonele de frontieră în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, și vom lupta întotdeauna pentru a menține vie memoria lor”[7].

AVRAM IANCU - 200!

Nr.7(47/iulie 2024)

Tensiunea polono-ucraineană mocnită a abandonat eufemismele diplomatice în timpul crizei cerealelor din 2023. În discursul său din 20 septembrie de la tribuna Adunării Generale a ONU, Zelenski a acuzat Polonia că (împreună cu Ungaria și Slovacia) „face jocul Rusiei” refuzând, la 15 septembrie, să redeschidă granițele pentru importul cerealelor ucrainene. Reacțiile liderilor polonezi au venit în aceeași zi. Andrzej Duda a afirmat că „Ucraina este ca o persoană care se îneacă...extrem de periculoasă și care își poate trage salvatorul sub apă”, iar Morawiecki a afirmat că Polonia nu va mai livra arme Ucrainei și l-a avertizat pe Zelenski „să nu mai jignească vreodată Polonia” [8]

Dacă obiectivul OUN-Bandera și al brațului ei înarmat, UPA, în 1943, era crearea unui stat național ucrainean pe teritoriul Galiției și Volîniei, prin exterminarea tuturor polonezilor din acele teritorii, obiectivul neo-banderismului de la Kiev de după 2004 a devenit purificarea etnică prin asimilare lingvistică și culturală, legiferată, în imensul teritoriu pe care sovieticii l-au creat Ucrainei, în egală măsură a rușilor din Donbass și a românilor din Teritoriile Românești Ocupate de Ucraina.

Asupra naționalismului ultra-xenofob ucrainean, vom reveni, în 2014, când el s-a îngemănat cu Doctrina Wolfowitz a neo-conservatorilor de la Washington, ignorând celebrul avertisment al lui Kissinger: „Ar putea să fie periculos să fii dușmanul Americii, dar să fii prietenul ei este fatal” (formulat pe vremea retragerii americanilor din Vietnam și ilustrat spectaculos la retragerea din Afganistan). Este problema naționaliștilor de la Kiev că s-au lansat într-o aventură sinucigașă. Este problema noastră, a românilor, că, în locul unei politici externe echilibrate, înțelepte și preventive, ne lăsăm antrenați, pas cu pas, într-una sinucigașă, dictată de interese străine.

[1] https://en.wikipedia.org/wiki/Act_of_restoration_of_the_Ukrainian_state

[2] https://ro.wikipedia.org/wiki/Masacrarea_polonezilor_din_Vol%C3%A2nia

[3] Timothy Snyder, *The Reconstruction of Nations. Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999*, Yale University Press, London, New Haven & London, 2003.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Timothy_David_Snyder/The_Reconstruction_of_Nations_Poland_Ukraine_Lithuania_Belarus_1569-1999_nhl.pdf

[4] R. Goncharenko „*Stepan Bandera: Ukrainian hero or Nazi collaborator?*” . *Deutsche Welle*, 22 May 2022. <https://www.dw.com/en/stepan-bandera-ukrainian-hero-or-nazi-collaborator/a-61842720>

[5] Winston Churchill, *Al Doilea Război Mondial-Memorii*, vol II, Paul Editions, 2019.

[6] <https://www.president.pl/news/polish-president-on-volhynia-massacre-anniversary-observances,36756>

[7] <https://bucpress.eu/polonia-cere-ucrainei-exhumari-si-procese-adequate-in-cazul-masacrului-de-la-volinia/>

[8] Jacek Lepiraz- corespondent *Deutsche Welle* la Varșovia <https://www.dw.com/ro/polonia-%C8%99i-ucraina-devin-cei-mai-buni-prieteni-de-acum-inamici/a-66897829>

Republica Sovietică Ucraineană

(1917-1921)

Republica Sovietică Odessa

(ianuarie-martie 1918)

Republica Populară Ucraineană

(1917-1921)

